

PUDRAT SHARTNOMASI VA UNING BELGILARI

Chorshanbiyev Abrorbek Anvar o'g'li

Termiz davlat universiteti yuridik fakulteti yurisprudensiya

(faoliyat turlari bo'yicha) 2-bosqich talabasi.

Tel: 99 506 8076, 88 533 2601

E-mail: chorshanbiyevabrorbek513@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqola pudrat shartnomasi va uning huquqiy belgilari, uning vujudga kelish, ushbu shartnomaning boshqa shartnomalardan farqi hamda uning hozirgi hayotimizda ishlatilishi haqida aytib, bu boradagi ma'lumotlar berilgan.

Tayanch so'zlar: pudrat shartnomasi, buyurtmachi, pudratchi, yordamchi pudratchi, taraflar, locatio-conductio operis, locatio-conductio.

Kirish: Ma'lumli pudrat shartnomasi (FKni 631-modda) bir taraf (pudratchi) kkinchi taraf (buyurtmachi)ning topshirig'iga binoan ma'lum bir ishni bajarish va uning natijasini buyurtmachiga belgilangan muddatda topshirish majburiyatini oladi, buyurtmachi esa ish natijasini qabul qilib olish va buning uchun haq to'lash majburiyatini oluvchi o'zaro kelishuv hisoblanadi.

Pudrat so'zi rus tilidagi podryadit -vaqtinchalik ishga yubormoq, biror narsani olmoq, topmoq; hamda podryad -bir yo'la; degan ma'nolardan iboratligini ko'rishimiz mumkin. Pudrat so'zining ma'nosi "bir tomon ikkinchi tomon buyurtmasi asosida ma'lum bir ishni to'lig'icha (batamom) bajarib berish majburiyatini olganligi haqidagi shartnoma va shu asosda bajariladigan ishning o'zi" degan ma'noni anglatadi. Pudrat shartnoma turi sifatida qadimgi rim huquqi davridanoq qo'llanilgani manbalardan ma'lumdir. Qadimgi Rim huquqi sivilistlari ham pudrat munosabatlarini, uning vujudga kelish asoslarini, munosabatni tartibga solish usul va vositalarini, nizolarni bartaraf etish masalalarini ilmiy va amaliy tadqiq etishga harakat qilishgan hamda u davrda amalda bo'lgan turli normativ hujjatlar orqali tartibga solishga harakat qilishgan. Pudrat shartnomasi (**locatio-conductio operis**) rim huquqida ashyolarni, ishlar va xizmatlarni ijaraga berish shartnomasi (**locatio-conductio**) ning bir turi sifatida qaralgan.¹

Asosiy qism: Pudrat shartnomasi alohida shartnoma turi sifatida fuqarolik qonunchiligida maxsus normalar bilan tartibga solinadi. Pudrat shartnomasi munosabatlari maxsus qonunlar – **Fuqarolik kodeksining 37-bobi** (Pudrat to'g'risida umumiy qoidalar (631-655-moddalar), maishiy pudrat (656-665-moddalar), qurilish pudrati (666-685-moddalar), loyixa va qidiruv ishlari pudrati (686-692-moddalar), ilmiy-tekshirish, tajriba-konstruktorlik va texnologiya ishlari pudrat shartnomalari (693-702-moddalar))³ va boshqa qonunlar bilan tartibga solinishi bilan birga qonunosti hujjatlari asosida ham huquqiy tartibga solinadi. Pudrat shartnomasi bo'yicha shaxslarning mehnat natijalari tovar topshirish yoki xizmat ko'rsatish emas, muayyan ishni bajarishga qaratilgan bo'ladi. Pudrat shartnomasi orqali bir necha turdagi ishlar bajariladi. Aynan mana shu bajariladigan ishlar pudrat shartnomasining predmeti hisoblanadi. Pudrat shartnomasiga maishiy ta'minlash, muayyan ob'yektni qurish va ta'mirlash, loyihalash va rejalashtirish, ilmiy-tekshirish, tajriba konstruktorlik va tajriba ishlari kiradi.²

¹ Гражданское право. Ч.2. под.ред. А.П.Сергеева, Ю.К.Толстого. –М.: Проспект. 2005-йil 358-bet

² <https://www.lex.uz/docs/-111189#-153843> O'zbekiston Respublikasining Fuqarolik kodeksi

Fuqarolik kodeksining 631-moddasida tavsiflanganidek, pudrat shartnomasi bo'yicha bir taraf (pudratchi) ikkinchi taraf (buyurtmachi)ning topshirig'iga binoan ma'lum bir ishni bajarish va uning natijasini buyurtmachiga belgilangan muddatda topshirish majburiyatini oladi, buyurtmachi esa ish natijasini qabul qilib olish va buning uchun haq to'lash majburiyatini oladi. Agar qonunchilikda yoxud taraflar kelishuvida boshqacha tartib nazarda tutilgan bo'lmasa, ishni bajarish uchun pudratchi tavakkal qiladi. Fuqarolik kodeksining 631-moddaning birinchi qismi O'zbekiston Respublikasining 2021-yil 21-apreldagi O'RQ-683-sonli Qonuni asosida tahrirlangan.³

Pudrat shartnomasining ayrim turlari (maishiy pudrat, qurilish pudrati, loyihalash yoki qidiruv ishlari pudrati, ilmiy-tadqiqot, tajriba-konstruktorlik va texnologiya ishlari pudrati)ga, agar fuqarolik kodeksning bunday turdagi shartnomalar to'g'risidagi qoidalarida boshqacha tartib belgilangan bo'lmasa, pudrat to'g'risidagi umumiy qoidalar qo'llaniladi. Pudrat shartnomasini boshqa fuqarolik-huquqiy shartnomalardan farqlash lozim. Pudrat shartnomaviy munosabati mol-mulkni yoki boshqa ashyoviy huquqqa bo'lgan mulk huquqini boshqa shaxsga o'tkazish bilan bog'liq munosabatlardan kelib chiqadigan shartnomalar (oldi-sotdi (chakana oldi-sotdi, mahsulotni yetkazib berish, tovarlar yetkazib berish to'g'risidagi davlat kontrakti, kontraktatsiya, energiya ta'minoti, ko'chmas mulkni sotish, uy-joy binolarini (kvartiralarini) sotish, korxonani sotish), shuningdek ayirboshlash, hadya, renta, umrbod ta'minlash sharti bilan uy-joy (kvartira)ni boshqa shaxsga berish) dan farqi shu bilan belgilanadiki, pudrat munosabatlari muayyan ishni bajarish va uning natijasini topshirish bilan bog'liq bo'lsa, mol-mulkni yoki boshqa ashyoviy huquqqa bo'lgan mulk huquqini boshqa shaxsga o'tkazish bilan bog'liq shartnomaviy munosabatlarda mulk tayyorlash, bajarish, qayta ta'mirlash mutlaqo ahamiyatsiz bo'lib, kelishuvga asosan kreditorga mulk topshirilishining o'zi kifoya bo'ladi. Shuningdek, pudrat shartnomasining predmeti pudratchi mehnatining ijobiy natijasi hisoblanib, u buyurtmachining topshirig'iga asoslanadi va buyurtma asosida yaratiladi.

Pudrat shartnomasining huquqiy belgilari quyidagilardan iborat:

Pudrat shartnomasi ikki tomonlama shartnoma hisoblanadi. Chunki, pudrat shartnomasida shartnoma taraflarining har birida o'ziga xos huquq va majburiyatlar mavjud. Pudratchida shartnomada belgilangan ishni bajarish majburiyatini va bajarilgan ish haqini talab qilish huquqi mavjud bo'lsa, buyurtmachi shartnomada belgilangan, bajarilgan ish uchun haq to'lash majburiyati va ishni bajarishni talab qilish huquqi mavjud bo'ladi. Pudrat shartnomasi konsensual shartnoma hisoblanadi. ⁴Chunki, shartnoma taraflar o'rtasida kelishuvga erishilgan paytdan boshlab tuzilgan hisoblanadi va shu paytdan boshlab kuchga kiradi. Pudrat shartnomasi haq baravariga tuziladigan shartnomalar turkumiga kiradi. Pudrat shartnomasida buyurtmachi pudratchi tomonidan amalga oshirilgan ishlar uchun shartnomada belgilangan haqni to'lashi lozim bo'ladi. Bajarilgan ishning bahosi taraflarning kelishuvi bilan belgilanadi. Taraflarning kelishuviga ko'ra, pudratchi tomonidan bajariladigan ishlar pudrat shartnomasining predmeti hisoblanadi. Pudrat shartnomasi bo'yicha bajariladigan ish ma'lum birashyoni tayyorlash, masalan, ishlab chiqarish texnikasiga oid bo'lgan mahsulot yetkazib berish shartnomasi bo'yicha olishi mumkin bo'lmagan asbob-uskunalar va shunga o'xshash mahsulotlarni yasatib olish, fuqarolarning maishiy ehtiyojlari uchun buyumlar tayyorlab berish yoki ashyolarni qayta ishlab, ta'mirlab, xomashyoga qayta ishlov berish yoxud boshqacha tartibda ishni bajarib, buyurtmachiga topshirish, yo buyurtmachining topshirig'iga muvofiq, uning tomonidan ko'rsatilgan, vakil qilingan shaxslarga topshirishdan iborat hisoblanadi.

Pudrat shartnomasida taraflar. Pudrat shartnomasida ikki taraf –pudratchi va buyurtmachi ishtirok etadi. Pudratchi –ishni bajaruvchi, buyurtmachi esa –ish bo'yicha topshiriq

³ Qarang:. O'zbekiston Respublikasining 2021-yil 21-apreldagi O'RQ-683-sonli Qonuni tahririda —Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 21.04.2021-y., 03/21/683/0375-son)

⁴ O'zbekiston Respublikasining Fuqarolik kodeksiga shahrx 2-jild

beruvchi hisoblanadi. Shuningdek shartnomada pudratchi tomonidan yordamchi pudratchi ishtirok etadi. Pudrat shartnomasida buyurtmachi ham, pudratchi ham huquq va majburiyatlarga ega bo'lganligi sababli bir paytning o'zida har ikki taraf ham kreditor ham qarzdor sifatida majburiyat munosabatlarida qatnashadi. Pudrat huquqiy munosabat taraflari (sub'yektlari) sifatida muomala layoqatiga ega fuqarolar, huquqiy holati bo'yicha o'z nomidan mulkiy va shaxsiy nomulkiy huquqlarga ega bo'ladigan va ularni amalga oshirish imkoniyatiga ega bo'lgan yuridik shaxslar va alohida tarzda o'z vakolati doirasida davlat ham ishtirok etadi.

Pudrat bo'yicha bajariladigan ishlar.

Pudrat shartnomasi ishni bajarish bilan bog'liq munosabatlardan kelib chiqadigan majburiyatlar turkumiga kirganligi sababli uning predmeti moddiy ko'rinishga ega bo'lgan ashyoni yaratish yoki ta'mirlashga qaratiladi. Fuqarolik kodeksining 632-moddasiga asosan, pudrat shartnomasi ashyoni tayyorlash yoki uni qayta ishlash (ishlov berish), yoxud boshqa ishni bajarib, natijasini buyurtmachiga berish yoki boshqacha tarzda topshirish haqida tuziladi. Agar pudrat shartnomasida boshqacha tartib nazarda tutilgan bo'lmasa, ish pudratchining materiallari, uning kuchi va mablag'lari hisobidan bajariladi. Agar buyurtmachi bergan materialdan foydalangan holda ishni bajarish shartnomada nazarda tutilgan bo'lsa, pudratchi buyurtmachi bergan materialdan tejab-tergab va rejali foydalanishi, ish tugaganidan so'ng, ishlatilgan material to'g'risida buyurtmachiga hisobot berishi, shuningdek uning qoldig'ini qaytarib berishi, yoxud o'z ixtiyorida foydalanilmay qolgan materialning qiymatini hisobga olib, buyurtmachining roziligi bilan ishning bahosini kamaytirishi shart. Pudratchi buyurtmachi bergan materialni tegishli suratda qabul qilib olayotganida undagi kamchiliklarni aniqlash mumkin bo'lmaganligini isbot qila olmasa, u buyurtmachi bergan materialning kamchiliklari tufayli ishning lozim darajada bajarilmaganligi uchun javobgar bo'ladi. Pudrat shartnomasini bajarish munosabati bilan buyurtmachi bergan material, uskuna, qayta ishlashga (ishlov berishga) topshirilgan ashyo va pudratchi ixtiyoriga o'tgan boshqa mol-mulk saqlanmaganligi uchun pudratchi javobgar bo'ladi. Agar pudrat shartnomasida boshqacha tartib nazarda tutilgan bo'lmasa, buyurtmachining topshirig'ini bajarish usullarini pudratchi mustaqil belgilaydi. Pudratchi o'zi bergan materiallar va uskunalarining sifati tegishli darajada bo'lmaganligi uchun, shuningdek uchinchi shaxslar huquqlari bo'lgan materiallar va uskunalarini berganligi uchun javobgar bo'ladi.

Xulosa: Yuqorida pudrat bo'yicha umumiy tushuncha va uning belgilari to'g'risidagi qoidalarni birlamchi ma'noda ko'rib chiqdik, endi ushbu jihatlarni umumlashtirgan holatda men quydagi jihatlarga alohida e'tibor qaratishni so'ragan bo'lardim, bu qoidaga ko'ra;

FKning 650-moddasida ishning sifati lozim darajada bo'lmaganligi uchun pudratchining javobgarligi nazarda tutilgan. Unga asosan ish pudratchi tomonidan pudrat shartnomasidan chetga chiqqan holda bajarilib, ish natijasini yomonlashtirgan bo'lsa, yoki uni shartnomada nazarda tutilgan maqsadlar uchun yoxud shartnomada yaroqsizlik haqida tegishli shartlar bo'lmagan taqdirda, odatdagi maqsadlar uchun foydalanishga yaroqsiz qilib qo'yadigan boshqa kamchiliklar bilan bajarilgan bo'lsa, buyurtmachi, basharti qonunda yoki shartnomada boshqacha tartib nazarda tutilgan bo'lmasa, o'z xohishiga ko'ra pudratchidan:

- a) kamchiliklarni oqilona muddatda bepul bartaraf etishni;
- b) ish uchun belgilangan bahoni mutanosib ravishda kamaytirishni;
- c) shartnomada buyurtmachining kamchiliklarini bartaraf etish huquqi nazarda tutilgan bo'lsa, ularni bartaraf etishga qilgan o'z xarajatlarini qoplashni talab qilishga haqli ekani borasidagi qoidalar e'tiborim tottdi.

Nega aynan ushbu qoida deb savolga esa hozirgi kunda butun mamlakatimiz bo'ylab amalga oshirilayotgan ko'p qavvatli turar joy binolarining qurilishi ketidan uch to'rt yil o'tib vujudga keladigan nizoli holatni ortishi va bu bo'yicha atroflicha qonun normasining aniq emasligi, shuning oqibatida ko'plab fuqorolar sarson bo'layotgani guvohi bo'liyapmiz, shu bois mening taklifim ushbu majburiyatni kengroq va qa'tiy talablar asosida qonunchilikka tatbiq e'tish lozim va shart deb hisoblayman.

Foyalanilgan adabiyotlar ro'yhati:

1. <https://www.lex.uz/docs/-111189#-153843> O'zbekiston Respublikasining Fuqarolik kodeksi (2-qismi)
2. O'zbekiston Respublikasining Fuqarolik kodeksiga shahrx 2-jild
3. O'zbekiston Respublikasining 2021-yil 21-apreldagi O'RQ-683-sonli Qonuni tahririda — Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 21.04.2021-y., 03/21/683/0375-son)
4. Гражданское право. Ч.2. под.ред. А.П.Сергеева, Ю.К.Толстого. –М.: Проспект. 2005-yil 358-bet

Foyalanilgan web sayt ma'lumotlari:

1. www.lex.uz
2. <http://erus.uz/index.php/er/article/view/4351/5253> ilmiy maqolalar mavjud.
3. www.norma.uz